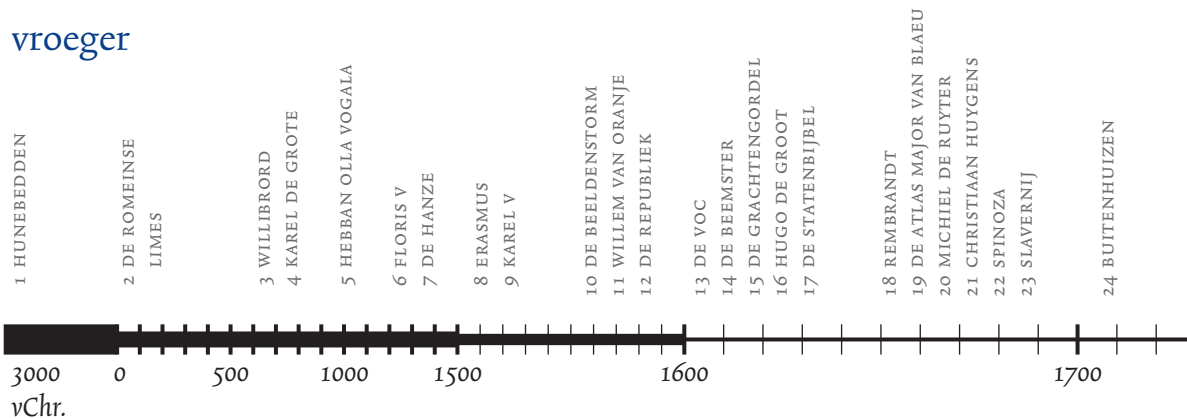

Agave Kruijssen,
Martine Letterie
en Janny van der Molen

Over vroeger
en nu *Verhalen*
bij de canon

met illustraties van Els van Egeraat

Uitgeverij Ploegsma Amsterdam

Inhoud

- 1 Hunebedden - De laatste steen 6
- 2 De Romeinse Limes - De eed van Julius Civilis 14
- 3 Willibrord - Is dan niets meer heilig? 24
- 4 Karel de Grote - Naar Nijmegen 34
- 5 Hebban olla vogala - Agnes 44
- 6 Floris V - Een koningszaal 52
- 7 De Hanze - Koert en de kapers van Kuinre 62
- 8 Erasmus - Een boek dat begon als een grap 72
- 9 Karel V - Wat men in het hart heeft... 80
- 10 De Beeldenstorm - Sla kapot die beelden! 90
- 11 Willem van Oranje - De eed van trouw 100
- 12 De Republiek - De dood van een staatsman 110
- 13 De Verenigde Oostindische Compagnie
- Podi Putaa mag op olifantenjacht 120
- 14 De Beemster - Hoog bezoek 130
- 15 De grachtengordel - Het poppenhuis 140
- 16 Hugo de Groot - Drie mijl uit de kust 150
- 17 De Statenbijbel - Hulp van de hemel 160
- 18 Rembrandt - Een nieuw begin 168
- 19 De Atlas Major van Blaeu - De wereld in kaart gebracht 178
- 20 Michiel de Ruyter - De slag bij Kijkduin 188
- 21 Christiaan Huygens - Kerstmis in Den Haag 198
- 22 Spinoza - Denken is vrij 208
- 23 Slavernij - Vrijheid én gelijkheid 218
- 24 Buitenhuisen - De verrassing 228
- 25 Eise Eisinga - Help! De wereld vergaat! 236

25 EISE EISINGA

26 PATRIOTTEN
27 NAPOLEON

28 KONING WILLEM I
29 DE EERSTE SPOORLIJN
30 DE GRONDWET

31 MAX HAVELAAR
32 VERZET TEGEN KINDERARBEID

33 VINCENT VAN GOGH
34 ALETTA JACOBS

35 EERSTE WERELDOORLOG
36 DE STIJL

37 DE CRISISJAREN
38 TWEEDE WERELDOORLOG

39 ANNE FRANK
40 INDONESIË

41 WILLEM DREES
42 DE WATERSNOOD

43 DE TELEVISIE
44 HAVEN VAN ROTTERDAM

45 ANNIE M.G. SCHMIDT
46 SURINAME EN DE NED. ANTILLEN

47 SREBRENICA
48 VEELKLEURIG NEDERLAND

49 DE GASBEL
50 EUROPA

nu

- 26 De patriotten - De executie van freule Judith van Dorth 246
- 27 Napoleon Bonaparte - Vechten tegen de Russen 256
- 28 Koning Willem I - Ver van huis 266
- 29 De eerste spoorlijn - Een nieuwe toekomst 276
- 30 De Grondwet - De ommekeer van koning Willem II 284
- 31 Max Havelaar - Een rilling door het land 294
- 32 Verzet tegen kinderarbeid - Fabriekskinderen 304
- 33 Vincent van Gogh - Werken om niet te denken 314
- 34 Aletta Jacobs - Een meid die kon knokken! 324
- 35 De Eerste Wereldoorlog - Petite Belgique in Den Haag 334
- 36 De Stijl - Lijnen en vlakken 344
- 37 De crisisjaren - Wie niet rijk is... 354
- 38 De Tweede Wereldoorlog - De hongertocht van Ellen 364
- 39 Anne Frank - Het verhaal van gewone mensen 374
- 40 Indonesië - Het Dinolied 384
- 41 Willem Drees - Alles wordt anders, wacht maar! 394
- 42 De watersnood - De nacht van de watersnoodramp 404
- 43 De televisie - De toverspiegel 414
- 44 De haven van Rotterdam - Een nieuw leven 424
- 45 Annie M.G. Schmidt - Het meisje met knagende leeshonger 436
- 46 Suriname en de Nederlandse Antillen - Brand in Paramaribo 446
- 47 Srebrenica - Garry en de jongen op slippers 456
- 48 Veelkleurig Nederland - Werken voor een betere toekomst 466
- 49 De gasbel - Vreemde vogels 476
- 50 Europa - Het voordeel van de Europese Unie 486

1

Hunebedden

vroeger

1 HUNEVEDDEN

2 DE ROMEINSE
LIMES

3 WILIBROD

4 KAREL DE GROTE

5 HEBBAN OLLA VOGALA

6 FLORIS V

7 DE HANZE

8 ERASMUS

9 KAREL V

10 DE BEELDENSTORM

11 WILLEM VAN ORANJE

12 DE REPUBLIEK

13 DE VOC

14 DE BEEMSTER

15 DE GRACHTENGORDDEL

16 HUGO DE GROOT

17 DE STATENBILJEL

18 REMBRANDT

19 DE ATLAS MAJOR VAN BLAEU

20 MICHEL DE RUYTER

21 CHRISTIAAN HUYGENS

22 SPINOZA

23 SLAVERNIJ

24 BUITENHUIZEN

3000
vChr.

0

500

1000

1500

1600

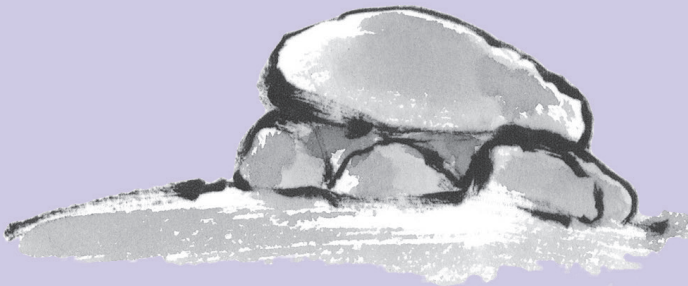
1700

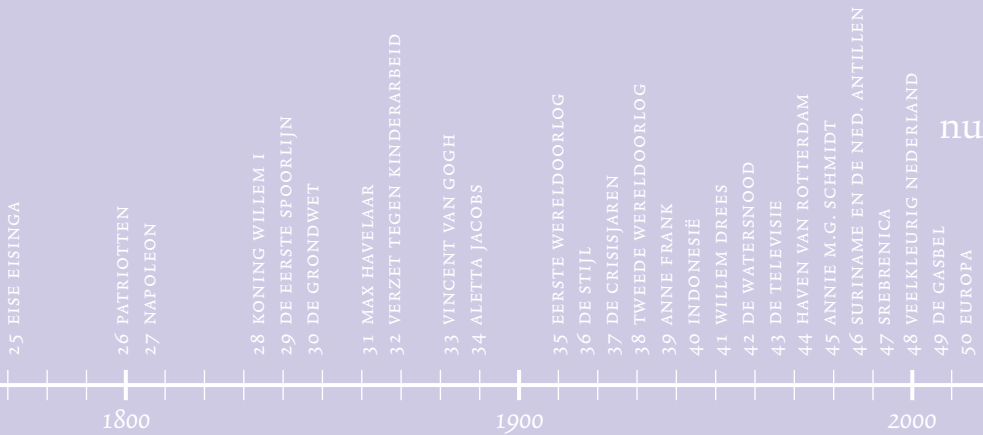
6

In het oostelijke deel van wat wij nu Nederland noemen, woonden ongeveer 5000 jaar geleden al mensen. We weten niet zo veel over hen; wél dat het boeren waren, en dankzij archeologen weten we ook hoe ze woonden en leefden.

Het meest bijzondere dat ze hebben achtergelaten, zijn hunebedden, bouwwerken van reusachtige stenen. Daarin begroeven die boeren van heel lang geleden hun doden en ze dekten de stenen af met grond en gras, zodat je aan de buitenkant alleen een groene heuvel in het landschap zag.

Maar hoe ze de stenen konden verplaatsen en stapelen, of wie er in zo'n hunebed begraven werd... We weten het niet. Omdat de grond in dit deel van het land zo zuur is, zijn hun skeletten allemaal vergaan. Die kunnen we dus niet meer bestuderen.

Al eeuwen vragen mensen zich af wie de hunebedbouwers waren. Zo was er driehonderd jaar geleden een dominee die dacht dat het ‘barbaarse reuzen’ moesten zijn geweest die volgens de overlevering ‘beestachtig wreed’ waren. Een ander woord voor reus was ‘huyn’. Zo is het woord ‘hunebed’ ontstaan.

Dat van die reuzen geloven we niet meer. Onderzoekers vermoeden dat de eerste boeren de stenen over boomstammen vervoerden en daar ossen bij gebruikten. Het waren dus gewoon slimme mensen die het belangrijk vonden om hun doden te eren.

De laatste steen

Brr. Koud. Ban draait zich om in zijn bed van stro en trekt zijn deken van koeienhuid nog wat dichter om zich heen. Door de kieren van het huis trekt een ijzige wind. Ban kan er niet van slapen. Nog even en dan gaat de herfst over in de winter. Dan komt er vast ijs en sneeuw.

‘Luister,’ hoort Ban moeder zeggen. Ze zit naast vader op het bankje dat vader pasgeleden gemaakt heeft uit een dikke boomstam.

Ban draait zijn hoofd een beetje zodat hij kan horen wat moeder gaat zeggen. Als zij met het woordje ‘luister’ begint, is er altijd iets aan de hand. Dat weet Ban, want het is niet de eerste keer dat hij stiekem meeluistert wanneer vader en moeder iets bespreken als hij al in bed ligt.

‘Ik weet dat het belangrijk voor je is,’ zegt moeder. ‘Dat is het ook voor mij. Maar het zal nog even moeten wachten. Je moet eerst het dak maken. De storm heeft het riet beschadigd. Als er straks een laag sneeuw op valt, stort het hele dak zo in.’

Hét? Wat is nou hét, denkt Ban. Wat moet nog maar even wachten?

‘Nou, nou,’ hoort Ban vader mompelen. ‘Zo’n vaart zal het niet lopen.’

Door een spleetje van zijn ogen ziet Ban hoe moeder van de bank bij het vuur opstaat. Ze zet haar handen op haar heupen. ‘Het zal zo’n vaart niet lopen?’ zegt ze verontwaardigd. ‘Het zal zo’n vaart wél lopen! Als jij straks verderop met de mannen aan het werk bent, zit ik met de kinderen binnen. En dan wil ik een veilig huis!’

Ban draait zijn hoofd en gluurt naar het bed van zijn jongere zusje en broertje, dat haaks op het zijne staat. Ze slapen rustig door.

Vader warmt zijn handen bij het knapperende vuur. ‘...binnenkort sterven,’ zegt hij. ‘Als we... laatste steen... Alles afgezocht... moeten... vinden.’

Hè, bah. Ban heeft het niet allemaal kunnen verstaan. Gaat er iemand dood? En wat is dat met die steen?

9

‘Ik weet het wel,’ zegt moeder. ‘Ik weet dat het niet goed gaat met Kal. Maar ik maak me ook zorgen over ons huis. Vraag morgen een paar mannen je te helpen met het dak. Dan kunnen jullie daarna zoeken naar de laatste steen.’

Ah! Nu snapt Ban waar het over gaat. De laatste steen. Dat is waar ook! Er ontbreekt nog een steen. Al drie winters werkt vader met twee van zijn broers en alle andere mannen uit het dorp aan een graf. Vader zegt dat het belangrijk is dat het dorp een eigen graf heeft. Zodat iedereen kan zien dat hier mensen wonen die bij elkaar horen. En dat deze plek van hen is. Andere dorpen in de buurt hebben ook zo’n graf.

Daar zijn wel stenen voor nodig. Hele grote stenen. Stenen die wat grootte betreft bij elkaar passen. Die stenen zetten de mannen dan in een cirkel en daar leggen ze weer andere grote stenen op als dak. En dan leggen ze er grond met gras op, zodat na een tijdje alleen een groene heuvel zichtbaar is. Eén steen verspert de ingang. Dat klinkt allemaal gemakkelijk, maar dat is het niet. Want de stenen zijn loeien-loeizwaar. En het valt niet mee passende stenen te vinden. En dat is nu het probleem. Er is nog één steen nodig. Een enorme steen voor de bovenkant.

Dan hoort Ban zijn vaders stem. ‘Het is moeilijk, Kira. We hebben

overal gezocht. Ik weet niet meer waar ik moet zoeken. Kal verdient een echt graf. En wij allemaal ook.'

Kal is de oudste broer van vader. Tijdens de jacht op een ree kreeg hij een wond aan zijn voet en die wil niet genezen. Kal was vroeger nooit ziek. Nu komt hij soms dagen niet buiten. Maar Ban had niet gedacht dat hij dood kon gaan. Hij ziet hoe moeder een arm om vader heen legt.

10 Wat als ik die steen ga zoeken, schiet het door Bans hoofd. Terwijl vader het dak repareert, kan ik de bossen wel in. Ja, dat is een goed plan! Maar moeder vindt dat natuurlijk nooit goed. Vader heeft de omgeving al afgezocht, dus hij zal wat verderop moeten zoeken. En dat zal moeder niet toestaan. Daar in de bossen leven immers wolven. En beren.

Ban draait zich om in het stro. Wat als hij gewoon gaat...? Moeder hoeft toch niet te weten dat hij wat verder het bos in loopt dan anders?

De volgende ochtend wordt Ban wakker van gerommel op het dak. Vader is al aan het werk. Ban scheurt een stuk van het brood dat moeder heeft gebakken en eet het gretig op. Dan wikkelt hij leren lappen om zijn voeten en benen, trekt ze met touw stevig vast, slaat een bontvel om zijn schouders en gaat naar buiten.

'Tot straks! Ik ga in het bos bramen en bessen zoeken,' roept hij naar zijn moeder, die de twee varkens eten geeft.

'Goed, Ban. Niet te ver het bos in lopen!'

'Nee, moeder.'

De zenuwen gieren door Bans keel. Wat kan hij eigenlijk goed liegen, zeg! Even voelt hij er zich akelig over, maar dan schudt hij het van zich af. Hij doet het voor vader. En dus ook voor moeder en voor oom Kal en voor... Nou ja, voor iedereen die op een dag doodgaat.

Eenmaal bij de bosrand twijfelt Ban. Links, rechts, rechtdoor? Hij besluit linksaf te gaan. Daar komt hij het minst vaak omdat daar nauwelijks vruchten te vinden zijn. Maar hij is hier weleens met vader geweest om te jagen, dus hij kent de weg wel een beetje. Goed

uitkijken, zegt Ban in gedachten tegen zichzelf. Zoeken naar een steen, en oppassen voor wilde dieren...

Het is een koude, maar mooie ochtend. De lucht is helderblauw. Geen wolkje te bekennen. Ban pakt een dikke tak en loopt tussen de bomen door. Hier kent hij de weg nog. Maar verder dan de beek is hij nooit geweest. Dat zal er vandaag wel van komen. Hij tikt met de stok op de grond en in de struiken tussen de bomen. Het zou natuurlijk zomaar kunnen dat er ergens een steen onder ligt die ze niet eerder hebben opgemerkt. Sommige grote stenen zijn voor een flink deel bedekt met aarde.

Zo loopt Ban verder. Hij kijkt en kijkt en tikt met de stok tegen de grond en in de struiken. Maar een steen vindt hij niet.

Als de zon al hoog staat, komt Ban bij de beek. Vader en Kal hebben er een boomstam overheen gelegd. Die ziet er wel stevig uit, maar hij kan er niet overheen lopen. Veel te smal!

Ban haalt diep adem. Hij gaat dadelijk naar een stuk bos waar hij nog nooit is geweest. Eerst maakt hij een kommetje met zijn handen en drinkt water uit de beek. Hij eet een stuk brood op dat hij vanochtend heeft meegenomen. Dan gaat hij op de boomstam zitten en legt zijn armen op de stam. Hij zet kracht en wipt een stuk naar voren. En nog een stuk. En nog een, net zolang tot hij de overkant heeft bereikt.

12 Ban kijkt om zich heen. Hoe zorg ik ervoor dat ik straks weer bij deze boomstam uitkom en niet verdwaal, denkt hij. Algauw heeft hij een idee. Hij zal dikke takken zoeken en die in een lange lijn achter zich neerleggen. Zo zal hij de weg terug wel kunnen vinden.

Hij zoekt alvast een stuk of tien takken en begint te lopen. Zo loopt Ban steeds verder het bos in, met in zijn ene arm takken om een spoor van te maken en in zijn andere hand de dikke tak om in de struiken te woelen. Hij zoekt en zoekt, maar vindt geen steen.

Opeens hoort hij geritsel in de struiken. Hij kijkt verschrikt op. Waar komt het geluid vandaan? Bans ogen schieten heen en weer. En dan ziet hij hem, een meter of tien verderop: een beer. Even is Ban verlamd van schrik. Wat zei vader ook alweer over een beer? Ban denkt koortsachtig na. Rustig achteruitlopen en je niet omdraaien. Ja, dat is het. De beer rustig aan blijven kijken. Als je gaat rennen, zal de beer dat ook doen. Niet rennen dus. NIET RENNEN.

Maar vader heeft mooi praten. Dit is eng! Met bonkend hart loopt Ban zo rustig als hij kan achteruit. De beer blijft staan. Met knikkende knieën blijft Ban achteruitlopen. Heel voorzichtig, meter na meter. Net zolang tot hij de beer niet meer ziet. Dan draait hij zich om en zet hij het op een lopen. Zijn ogen flitsen over de grond, op zoek naar de takken die hem naar de beek moeten brengen. Hij rent en rent. De grond danst onder zijn voeten. Hijgend en puffend komt hij dichterbij de beek. Als ik maar over het water ben, denkt hij, dan ben ik veilig.

Ban kijkt over zijn schouder om te zien of de beer hem gevolgd is, maar hij ziet hem niet. Dan stoot zijn voet plotseling tegen iets hards en hij valt met een smak op de grond. Au!

Bans vermoeide lijf doet overal pijn. Hij tast met zijn handen over de grond. Onder de bladeren en onder de takken voelt hij niets dan... steen! In één klap is hij zijn pijn en schrik vergeten. Hij veegt met zijn handen een laag bladeren en zand weg. En nog een stuk en nog meer grond. Een steen. Hij heeft een steen gevonden! Hij zal uitgegraven moeten worden, maar dat is geen probleem.

Bans hart maakt een sprongetje. Wat heeft hij goed nieuws voor vader! Hij moet naar huis! Hij kijkt om zich heen. Hoe gaat hij onthouden waar de steen ligt? Hij kijkt naar de boom en probeert de vorm en de takken goed in zich op te nemen. Daarna kijkt hij om zich heen naar de andere bomen. Ook die prent hij in zijn hoofd. Dan pakt hij een dikke tak. Terwijl hij naar de beek loopt, trekt hij daarmee een dikke streep in de grond. Zo zullen ze de steen terug kunnen vinden. En als de mannen dan de beek volgen naar de plek waar die is ontsprongen, moeten ze daarlangs de steen thuis kunnen krijgen. Want ze krijgen zo'n zware steen nooit over het water heen.

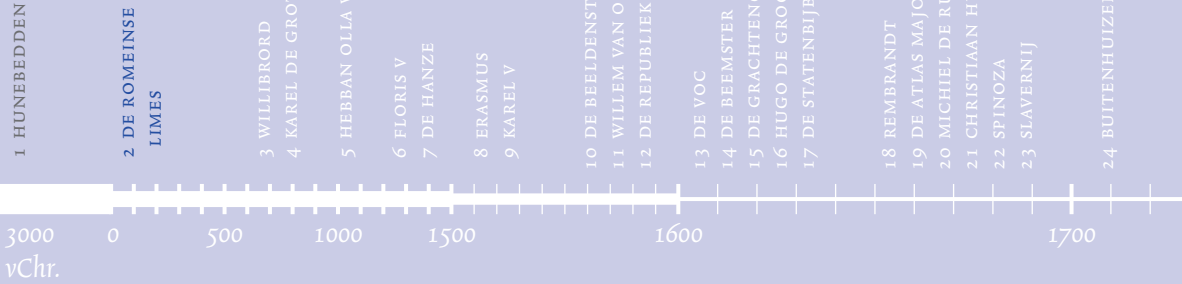
Ban grijnst van oor tot oor. Het wordt een hele klus. Maar het gaat natuurlijk lukken want hij, Ban, gaat helpen!

2

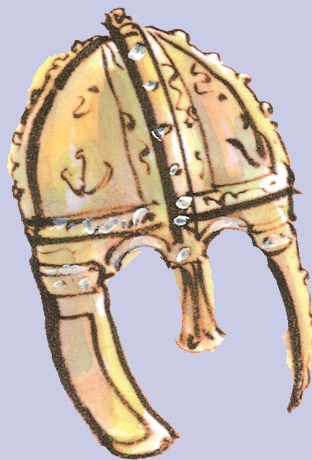
De Romeinse Limes

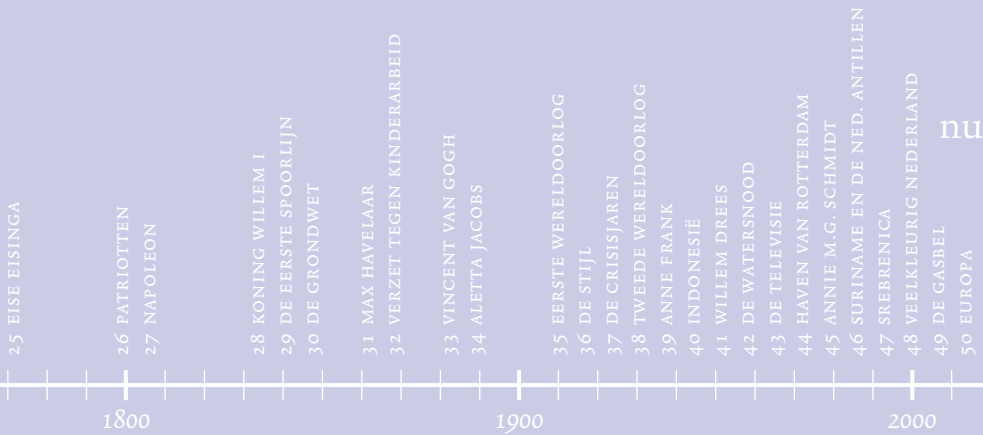
vroeger

14

De rivier de Rijn vormde de noordgrens van het oude Romeinse Rijk en sneed het Nederland zoals we dat nu kennen doormidden. Ten zuiden van de Rijn woonden de Cananefaten en de Bataven, twee Germaanse stammen. Ze werkten samen met de Romeinen, soms zelfs als soldaat in hun leger. Samen verdedigden ze de grens vanuit forten langs de Rijn tegen de woeste barbaren ten noorden van de grens.

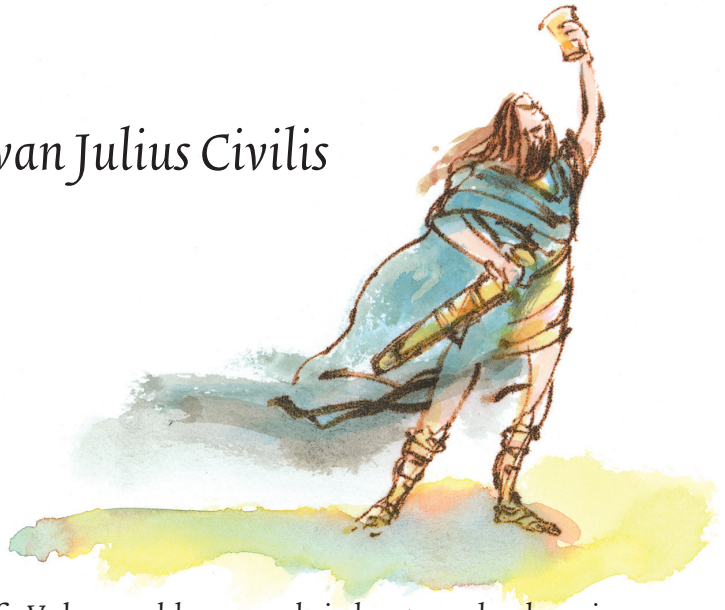

De Cananefaten vormden de kleinste stam en woonden aan de Noordzeekust. De Bataven kwamen lang daarvoor uit het gebied dat we nu Duitsland noemen en waren waarschijnlijk meegereisd met de Romeinen om hen te dienen. Het waren fenomenaal goede ruiters. Ze konden hun paarden een rivier laten overzwemmen terwijl ze zelf een gevecht voerden. De meeste Romeinse cavalerie-eenheden, de ‘alae’, bestonden voornamelijk uit Bataven.

Julius Civilis was een Bataaf die officieel Romeins burger was geworden. Hij was officier in het Romeinse leger, maar na jarenlange trouwe dienst werden hij en zijn broer Julius Paulus verdacht van verraad. Julius Paulus werd ter dood veroordeeld en Julius Civilis keerde verbitterd terug naar het land waar hij vandaan kwam. Niet lang na zijn terugkomst, in het jaar 69, leidde hij een opstand van Bataven en andere Germanen tegen de Romeinen.

De eed van Julius Civilis

16

‘Pak aan, Effi. Vul zo veel kroezen als je kunt, en dan kom je weer terug.’

Moeder duwt haar een grote aardewerken kan vol bier in de hand. Mensenkinderen, wat is dat ding zwaar. Maar voor Effi iets kan zeggen, heeft moeder zich alweer omgedraaid. Ze schreeuwt een commando naar de jonge man die het spit met het everzwijn draait. ‘Rustig! Je draait als een dolle. Dat vlees moet gelijkmatig gaar worden!’

Effi loopt naar de lange tafels waar de ene strijder na de andere aanschuift. Mannen met lange haren en baarden, mantels van aan elkaar genaaide dierenvelen of van in onduidelijke kleuren geverfde wol. Denken ze nou echt dat het mooi staat, die kettingen met die-rentanden naast dat kunstige smeedwerk? Woestelingen zijn het, die nieuwe vrienden van haar vader. Hij mag dan van de ene op de andere dag van een Romein in een Bataaf veranderd zijn, maar dat wil niet zeggen dat zij veranderd is. Zij is opgevoed als Romeinse.

‘Bier! Dank, jonge dochter!’ Een jonge strijder neemt de kan uit haar handen. ‘Is hij niet te zwaar voor je?’

‘Waldemar! Mijn dochter is sterk genoeg. Laat Effi haar eigen taak verrichten!’

De stem van Effi’s vader is zo scherp als een mes en hij heeft het juiste effect. Waldemar geeft haar de kan terug en mompelt iets van

een excuus. Uitslover. Met de kan loopt ze naar haar vader, die aan het midden van de lange tafel zit. Deze feestavond voor Cananefaten en Bataven in het heilige bos bij de Romeinse stad Forum Hadriani is zijn idee. Hij heeft ervoor gezorgd dat de tafels onder de heilige eik zijn opgesteld en ook dat hij op de belangrijkste plek zit met de stam van de eik achter zijn rug. Heilige eik. Idiote Germanen.

Het gekste is nog de verandering in haar vader. Moet je hem daar nou zien zitten met zijn lange, roodgeverfde haren en die rare Bataafse kleren aan. Wie gelooft haar, als ze vertelt dat haar vader een paar maanden geleden nog een Romeinse officier was? Alleen zijn naam herinnert er nog aan: Julius Civilis. Hij is aan één oog blind, maar zijn goede oog fonkelt en schiet van links naar rechts. Niets ontgaat hem. Hij heeft het allemaal onder controle en hij vindt het heerlijk.

17

‘Bier, vader?’ Ze houdt hem de kan voor.

‘Ik niet, maar zorg dat de kroezen van onze gasten gevuld blijven.’ Zijn stem is koud en dwingend. Dan slaat hij de man naast hem op de schouder. ‘Schenk mijn goede vriend Brinno in, hij is de dapperste van de Cananefaten die ik ken.’

Brinno straalt, de sufferd. Hij ziet niet wat zij ziet: dat haar vader toneelspeelt. Wat is hij van plan met dit feest? Geduld. Dan komt ze er vanavond wel achter.

Ze schenkt bier in de kroes van Brinno en in die van de man naast hem. Ze gaat door tot de kan leeg is en haalt dan weer nieuw bier. Ze blijft eindeloos heen en weer lopen, ook als de spieren in haar armen beginnen te branden van de zware kannen en het leer van haar oude vertrouwde Romeinse sandalen in haar voeten snijdt.

Als het zoveelste everzwijn wordt opgediend, merkt Effi dat het nacht is. Boven de heilige eik twinkelen de sterren en op de open plaats in het bos branden vuren. Haar vaders Bataven en de Cananefaten brallen, schreeuwen en zingen. Niemand is meer nuchter, behalve haar vader. Hebben die kerels niet door dat hij als enige niet drinkt?

Dan staat Julius Civilis op en hij verheft zijn stem. ‘Mannen!’

Effi weet niet hoe hij het voor elkaar krijgt, maar in een mum van tijd zwijgen al die dronken kerels. Het is ineens doodstil in het heilige bos.

‘We waren bondgenoten van de Romeinen,’ roept Civilis. ‘Gewaardeerde bondgenoten. Wie bewaakten de noordgrenzen van het Romeinse Rijk? De Bataven en de Cananefaten. Wat kregen we ervoor terug? Respect. Onze zonen kregen een goede opleiding en daarna de hoogste functies in het Romeinse leger. Maar ik zeg: we krégen respect, want we krijgen het niet meer. De Romeinen dwingen ons hoge belastingen te betalen en ze roven onze zonen alsof het slaven zijn. Weg is de gelijkwaardigheid. Nemen we dat?’

18

‘Nee!’ De Bataven en Cananefaten brullen als uit één mond.

Julius Civilis kijkt afwachtend in het rond.

‘NEE!’ De strijders schreeuwen nu nog harder.

‘Laten we een bondgenootschap aangaan, en samen ten strijde trekken tegen de Romeinen. Laten we de grens van hun rijk zo verleggen, dat we ons eigen land weer terugkrijgen.’

‘Ten strijde, ten strijde!’ De strijders dreunen met hun vuisten op de tafel en de een brult nog harder dan de ander.

Kippenvel trekt over Effi’s rug. Dit is dus haar vaders plan. Wraak op de Romeinen omdat ze hem en zijn broer Paulus van verraad beschuldigden, en Civilis uit hun leger stootten. Civilis zal de Romeinen terugpakken, en hoe.

‘Ik zal de Bataven aanvoeren. Wie is de leider van de Cananefaten?’

‘Brinno!’ Nu schreeuwen alleen de Cananefaten. ‘We verheffen hem op het schild!’

Brinno wordt door zijn mannen op een schild gehesen en rond een vuur gedragen. Effi heeft een volwassen man nog nooit zo kinderachtig gelukkig zien kijken. En dan de manier waarop hij naar vader lacht... Die heeft die Cananefaaf in zijn zak.

Weer neemt Effi’s vader het woord. ‘Ik zweer dat ik mijn haren niet meer zal afsnijden, voordat ik alle Romeinse forten op ons grondgebied ten val heb gebracht.’

Het is oorlog. Oorlog van de Bataven met de Romeinen. Aan welke kant moet zij staan? Ze is toch een Romeinse, of is ze toch een Bataaf?

Effi's vader en haar broer Herman blijven de volgende dag met hun legereenheden bij Brinno. Ze bereiden een aanval voor op een fort langs de Rijn. Effi en haar moeder reizen met de andere vrouwen terug naar hun eigen dorp. Nou ja, eigen dorp... De boerderij waar hun gezin nu woont lijkt totaal niet op hun Romeinse huis van vroeger. Geen stenen vloer meer met vloerverwarming, maar aange-stampte aarde en een rokende vuurplaats onder een gat in het dak. De dieren staan in het woonvertrek achter een hekje.

Effi leidt haar paard de donkere ruimte in. Het is rokerig binnen,

ook al hebben ze een paar dagen niet gestookt. Haar moeder hurkt al bij de vuurplaats en blaast aandachtig een vonkje aan in een bosje droog stro, alsof ze nooit vloerverwarming heeft gehad.

‘Moeder,’ vraagt Effi, terwijl ze haar paard droogwrijft, ‘verlang jij niet terug naar ons oude huis? Voel jij je niet nog altijd meer een Romeinse dan een Bataafse?’

‘Nee. Ik heb geen heimwee.’ Vlammetjes knetteren in het stro en moeder legt er een paar takjes op. Ze glimlacht tevreden. ‘Kom je bij me zitten, als je klaar bent?’

Effi geeft de paarden water en gaat dan bij haar moeder zitten.

20 ‘Ik was alleen Romeins aan de buitenkant,’ zegt haar moeder. ‘Voor de Romeinen bleven we Bataven. Vergeet niet dat je oom Paulus ter dood veroordeeld is, na jarenlange trouwe dienst. Hoe hard je ook je best doet, je blijft een Bataaf. Dan kun je er maar beter trots op zijn.’

Effi haalt aarzelend haar schouders op. ‘Zijn alle Bataven het met vader eens, of laten ze zich gewoon door hem opjutten?’

Moeder drukt haar even tegen zich aan. ‘Dat merk je vanzelf. En dan hoop ik dat jij er ook trots op bent dat je een Bataaf bent.’

In de dagen erna druppelen de berichten binnen. De Bataven hebben twee forten aan de Rijn in de fik gestoken, en de Romeinen zijn daar op de vlucht geslagen. Niet lang erna vindt de eerste veldslag plaats. Een Romeins legeronderdeel dat volledig uit Germanen bestaat, loopt tijdens de gevechten over naar de kant van de Bataven en de Romeinen worden in de pan gehakt.

‘Zie je wel,’ zegt moeder. ‘Die soldaten lopen niet voor niets over. De Romeinen blijven vreemdelingen.’

Een paar dagen later slaat het Bataafse leger niet ver van hun dorp de tenten op. Moeder en Effi rijden langs de Waal naar het kampement om vader en Herman te bezoeken. Het is niet moeilijk om het legerkamp te vinden, dat door de rokende vuren al van verre te zien is.

‘Achter deze bomen moet het liggen.’ Moeder knikt in de richting van een elzenbosje. Zo snijdt ze een bocht in de rivier af.

‘Wie er het eerst is!’ Effi spoort haar paard aan en galoppeert voor haar moeder uit. Als ze de rivier weer ziet liggen, slaat haar hart een slag over. Romeinse schepen! Niet één, maar tientallen. Ze houdt haar paard in en wacht tot moeder haar heeft ingehaald. ‘Moeder, ze zijn verslagen!’

Moeder knijpt haar ogen samen en tuurt naar de schepen. ‘Ik weet het niet...’

Stapvoets rijden ze verder totdat ze bij een wachtpost komen. Het is de jonge Waldemar. Opgelucht haalt Effi adem. ‘Wat doen die schepen daar?’

De jonge strijder grijnst. ‘Ah! Inspectie door de dochter van de baas!’ Als hij moeder ziet, kijkt hij ineens een stuk serieuzer. ‘De Romeinse vloot werd bemand door Bataven en andere Germanen. Toen ze van onze strijd hoorden, hebben ze deze vierentwintig schepen voor ons buitgemaakt en zich aan onze kant geschaard.’

Ongelofelijk! Vierentwintig schepen! Effi’s hart zwelt van trots.

‘Volgens mij was je even bezorgd?’ vraagt moeder zachtjes als ze het kamp binnenrijden. ‘Of had je liever dat ze verloren hadden?’ Ze knipoogt naar Effi.

Effi voelt haar wangen warm worden. Natuurlijk wil ze niet dat

vader en Herman het van de Romeinen verliezen. De Bataven moeten de strijd winnen!

‘We trekken op in de richting van fort Vetera,’ zegt vader even later in zijn legertent. ‘Dat is het laatste fort dat op ons grondgebied staat. Dat zullen we veroveren. Ik denk dat de Romeinen ons tegemoet zullen rijden vanuit het zuiden, dus het zou een grote veldslag kunnen worden.’ Julius Civilis kijkt ernstig van moeder naar Effi. ‘En ik heb jullie daarbij nodig. Verzamel zo veel mogelijk vrouwen en kinderen om met ons mee te rijden.’

22 Even lijkt Effi’s hart stil te staan. Verwacht haar vader dat vrouwen en kinderen meevechten? In paniek werpt ze een blik op haar moeder, maar die knikt rustig. ‘Wij zullen jullie aanmoedigen. We zullen hard schreeuwen, zodat de Romeinen weten dat ze tegen een heel volk vechten en niet alleen tegen een stel rebellen.’

O... aanmoedigen, zoals bij een wedstrijd. Effi giechelt zenuwachtig.

Haar vader kijkt haar verstoord aan. ‘Het is geen grap, Effi. Kan ik op je rekenen?’ Hij knijpt zijn goede oog samen en neemt haar van top tot teen op.

Effi haalt diep adem. Kan haar vader op haar rekenen? Heeft ze een keuze gemaakt? En dan knikt ze. ‘Ja, vader. Natuurlijk kun je op me rekenen.’

Nog geen week later rijdt het leger van Bataven, Cananefaten en andere Germanen uit. Het wordt gevolgd door een troep van honderden vrouwen en kinderen. Brinno’s vrouw en kinderen rijden voorop met Effi en haar moeder. Het is voorjaar en overal langs de weg groeit speenkruid. Kieviten dartelen over de vers geploegde velden.

Nog voor ze Vetera bereikt hebben, horen ze de dreunende voeten van Romeinse soldaten. Effi rilt, ondanks de warme voorjaarszon. Ze kijkt even naar Adela, Brinno’s dochter die naast haar rijdt. Ze is niet ouder dan een jaar of acht. Zou zij het niet eng vinden?

Het meisje lacht vol vertrouwen naar haar. ‘Mijn vader is de sterkste van de wereld. En de jouwe is bijna net zo sterk, toch?’

Moeder houdt de groep vrouwen en kinderen stil. Ze schreeuwt instructies en zorgt dat de groep zich in een halve cirkel opstelt, met het gezicht naar de rug van het leger, dat op dat moment inrijdt op de Romeinen. ‘En nu!’ Moeder heft als eerste de schreeuw aan: ‘Ulululu!’

De vrouwen en kinderen vallen in, sommige slaan op de trommels die ze hebben meegenomen, andere blazen op hun jachthoorn en weer andere rammelen met potten met kralen of steentjes. Het is een hels kabaal.

Het lijkt alsof hun eigen leger ineens een stuk naar voren schiet.

‘Die Romeinen weten niet wat hun overkomt!’ gilt Brinno’s vrouw naar moeder.

De Germaanse soldaten maken gebruik van het gat dat er even lijkt te vallen. Ze vechten nog harder, en ze schreeuwen met hun vrouwen en kinderen mee. Af en toe steekt er een zijn hand op naar een vrouw of kind in de juichende menigte achter hem.

Effi heeft nog nooit een gevecht van zo dichtbij gezien. Af en toe valt er een Romeinse soldaat. Er zijn er die tijdens het gevecht van kamp wisselen, en ineens met de Germanen meevechten. Er zijn er ook die hard wegrennen.

Adela trekt aan haar mouw. ‘Ben jij ook zo trots op je vaders leger?’

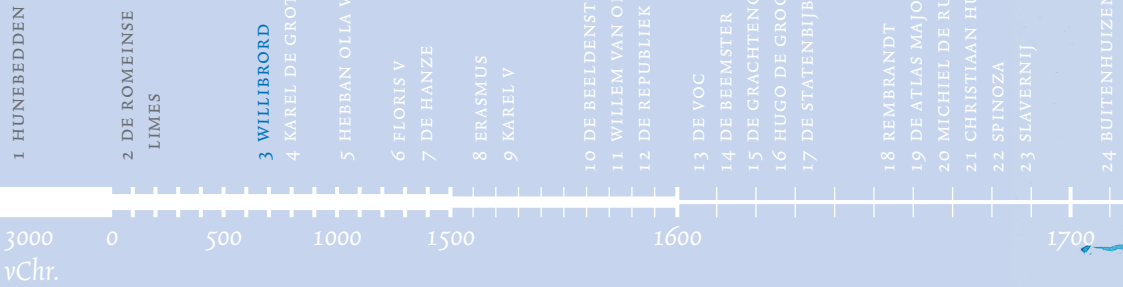
Effi grijnst. ‘Ja, ik ben er trots op. De Bataven en Cananefaten winnen met zijn allen! En het Romeinse leger wordt steeds kleiner en gaat de strijd verliezen.’

3

Willibrord

vroeger

24

Al ruim duizend jaar wonen er christenen in het gebied dat nu Nederland heet. De Friezen, die vooral aan de westkust en in het noorden van ons land woonden, moesten niets van het steeds sterker opkomende christendom hebben. Zij geloofden in Germaanse goden zoals Wodan en Frya. Ze baden tot die goden onder heilige eiken en offerden soms mensen om de goden te vriend te houden.

Maar christenen zagen het als een heilige taak om iedereen te bekeren. Daarom stuurde de christelijke kerk van tijd tot tijd een missionaris, een vertegenwoordiger, om de Friezen ervan te overtuigen dat er maar één echte God was.

Een van de eerste missionarissen kwam in 690 naar ons land. Het was de Engelsman Willibrord en het was handig dat zijn moedertaal leek op die van de Friezen.

Willibrord stichtte onder andere in Utrecht een paar kerken. Ook reisde hij naar Denemarken om daar de mensen over zijn God te vertellen. Op de weg terug begon het te stormen en zijn schip kwam per ongeluk op Fositeland terecht, waar Friezen woonden. Het is nu het Duitse Helgoland, maar toen was het niet zomaar een eiland. Een deel was gewijd aan de god Fosite, de zoon van de Germaanse